

РОЗДІЛ 4. Діємо заради миру і безпеки

Урок 14. Виклики глобальної безпеки і шляхи сталого розвитку

Обговорюємо епіграф до теми — "Життя — це боротьба, а боротьба — це справжнє життя" *Олена Теліга, українська поетеса*

Стимулювати глибше осмислення цитати та її практичне застосування в житті можна, запропонувавши для групового обговорення низку запитань.

Запитання для обговорення з учнями

- Чи можна сказати, що боротьба робить нас сильнішими?
- Які приклади з історії або з вашого життя ілюструють цю цитату?
- Як боротьба пов'язана з щастям та самореалізацією?
- Що для вас означає боротьба у житті? Чи погоджуєтеся ви з твердженням, що без боротьби життя втрачає справжній сенс?
- Із якими викликами або труднощами ви стикалися, що сформували ваше розуміння справжнього життя?
- Чи можна знайти "справжнє життя" без боротьби? Чому?
- Як різні культури або філософські школи розуміють поняття боротьби в житті?
- Чи впливає особисте ставлення до труднощів на відчуття «справжнього життя»?
- Як мотивація до боротьби може змінювати життя людини або суспільство загалом?

Цитату Олени Теліги можна розглядати як метафору постійної напруги між людськими прагненнями та зовнішніми обставинами. Нині ця думка органічно перегукується з розумінням глобальної безпеки і сталого розвитку. Крізь призму комплексного підходу до безпеки проявляється тісний зв'язок між боротьбою за існування і необхідністю створення стабільних умов для сталого розвитку.

- Стабільний доступ до енергії є базовим фактором безпеки. Геополітичні кризи та війни (агресія РФ проти України) показали, що залежність від ресурсів інших держав робить економіку вразливою.

- Зростання вартості життя, інфляція, порушення ланцюгів постачання, девальвація валют — усе це наголошує на необхідності адаптації економічних систем до непередбачуваного глобального шоку.
- Зміни клімату, деградація ґрунтів, нерівномірний розподіл ресурсів загрожують базовим потребам людини, створюючи соціальну нестабільність.
- Зростання соціальної та культурної нерівності, висока концентрація населення в мегаполісах і виклики глобальної міграції збільшують потенціал конфліктів і негативно впливають на цілі сталого розвитку, що ґрунтується на балансі економічної ефективності, соціальної справедливості та екологічної безпеки. Глобальні загрози дають змогу зрозуміти: без забезпечення базових форм безпеки неможливе довготривале, постійне і справедливе суспільне функціонування.

Життєвий контекст боротьби, про який писала Олена Теліга, проявляється як системний виклик — необхідність протистояти ризикам, щоб гарантувати безпеку для людей і держав. Боротьба за ресурси: енергію, воду, продовольство стають об'єктами глобальної конкуренції. Війни, кібератаки та геополітичні конфлікти змушують держави розробляти стратегії протидії та інтеграції в міжнародні системи безпеки. Забезпечення сталого розвитку через освіту, охорону здоров'я, екологічну безпеку та гендерну рівність відповідає ідеї активної участі людини у формуванні безпечного та справедливого середовища.

Глобальна безпека й сталий розвиток взаємозалежні; міжнародні організації та регіональні структури (ООН, ЄС, НАТО) формують спільні підходи для протидії кризам. Країни та суспільства мають розвивати економічну та енергетичну незалежність, посилювати соціальну капіталізацію та інноваційні підходи в управлінні ризиками. Моральним імперативом "боротьби за життя" є те, що кожна стратегія безпеки повинна враховувати людський вимір — життя, здоров'я, розвиток людини і громад.

Слова Олени Теліги "Життя — це боротьба" символізують неперервну взаємодію із загрозами та викликами, яка є фундаментальною для глобальної безпеки та реалізації сталого розвитку. Боротьба сучасного суспільства проявляється через інтеграцію безпеки, економічної стабільності, екологічного балансу та соціальної справедливості як єдиної системи, що дає змогу підтримувати життя та розвиток на планеті у довгостроковій перспективі.

Ґрунтуючись на сучасних наукових дослідженнях, можна стверджувати, що цитата Олени Теліги актуальна й сьогодні: свідомий опір кризовим факторам — запорука безпечного і сталого майбутнього для людства.

Чи є глобальна безпека спільною відповідальністю людства? Розглядаючи це питання, організуйте **дискусію** на тему "Чому держава не здатна подолати глобальні проблеми самостійно". Нехай учні доведуть, що це спільна справа всіх людей на планеті, що не залежить від кордонів, мови чи релігії.

Ознайомте учнів із характеристикою видів глобальних проблем і за допомогою **методу "Коло ідей"** попросіть сформулювати думку, яким чином глобальні проблеми можуть впливати на їхні життя та добробут.

Об'єднайте підлітків у мінігрупи, кожна з яких обере для подальшого опрацювання одну з глобальних проблем: дефіцит прісної води, зміна клімату, війна, забруднення довкілля, пандемії, втрата біорізноманіття, перевиробництво, енергетична нестабільність, тероризм, продовольча нестача. Після цього кожній мінігрупі потрібно проаналізувати причини виникнення проблеми й окреслити її можливі наслідки. За допомогою **методу "Уявний мікрофон"** учні мають висловитися, до яких дій треба вдаватися людству, щоб запобігти появі глобальної проблеми. Свої напрацювання підлітки мають узагальнити у вигляді схеми «Риб'ячий скелет».

Об'єднайте підлітків у мінігрупи, кожна з яких проаналізує, які можуть бути наслідки бездіяльності людства щодо глобальних проблем. Відповіді запропонуйте подати у вигляді хмари слів.

Запропонуйте учням ознайомитися із відмінностями [глобальної та міжнародної безпеки](#) за матеріалами [е-додатку](#). Відтак обговоріть:

- У чому полягає основна відмінність між глобальною та міжнародною безпекою?
- Що важливіше: державні інтереси чи планетарні?

За допомогою інформації з додаткових джерел запропонуйте учням заповнити [таблицю про загрози міжнародній і глобальній безпеці](#) (див. *е-додаток до підручника* — <https://svitdovkola.org/zbd9/12>).

Як діяльність міжнародних організацій впливає на сталий розвиток? Під час ознайомлення з цим питанням проаналізуйте з учнями цілі сталого розвитку.

Можна створити постер на цю тему. Використовуйте **технологію "Мозковий штурм"** для обговорення, як війна в Україні вплинула на процес реалізації цілей сталого розвитку.

Використовуйте **метод "Синтез думок"** для визначення, чому важлива участь молоді в реалізації цілей сталого розвитку та з'ясуйте, які можливості мають підлітки, щоб долучитися до цього процесу.

Об'єднайте підлітків у пари, які представлятимуть себе працівниками міжнародних організацій. Кожна з пар обере одну з цілей сталого розвитку, яка, на їхню думку, є найбільш важливою для міста, селища чи регіону. Учні мають обґрунтувати свій вибір. Після цього розроблять спільний мініпроект, що сприятиме вирішенню обраної проблеми. Результат своєї роботи в класі слід представити у вигляді мультимедійної презентації чи плакату.

Що таке міжнародне гуманітарне право? Вивчення цього питання передбачає чітке засвоєння учнями, що цивілізоване суспільство завжди дотримуватиметься міжнародного гуманітарного права.

Використовуйте **метод "Акваріум"** для обговорення, яку роль відіграє Товариство Червоного Хреста та Червоного Півмісяця під час міжнародного збройного конфлікту згідно з міжнародним гуманітарним правом.

Запропонуйте підліткам уявити себе представником однієї з міжнародних організацій (Міжнародний комітет Червоного Хреста, Організація Об'єднаних націй, Міжнародний Суд тощо) та написати звернення до світових лідерів із закликом дотримуватись норм міжнародного гуманітарного права для захисту цивільного населення в зонах воєнних бій.

Об'єднайте учнів у пари та ознайомте із ситуаціями, що можуть трапитися під час війни чи збройних конфліктів. Проаналізуйте, які норми міжнародного гуманітарного права було порушено. Скориставшись методом "Акваріум", обговоріть, хто і як повинен відповідати за скоєні дії. Учні моделюють, які мають бути наслідки для порушників.

За матеріалами розділу "Діємо заради миру і безпеки" запропонуйте учням скласти сенкан або кросворд. Проведіть конкурс робіт.